

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 343.01

Є. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків
e-mail: krimlaw1@nulu.edu.ua

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ТА МІСЦЕ ГІПОТЕЗИ У СТРУКТУРІ НОРМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У статті розглядаються питання, пов'язані зі структурою кримінально-правової норми і змістом утворюючих її елементів. Аналізуються різні концептуальні підходи до вирішення питання про зміст гіпотези як структурного елементу норми кримінального права, особливості її викладення та доктринальні погляди, що існують у сучасній теорії кримінального права з цього приводу.

Ключові слова: кримінально-правова норма, норма кримінального права, структура норми права, гіпотеза, диспозиція, санкція, кримінальне право.

Постановка проблеми. Здійснення правового регулювання боротьби зі злочинністю через закон, так само, як і обмеження законодавчим актом форм цього регулювання не є випадковим, бо світ ще не знає більш вдалого способу формалізації норм кримінального права. Однак вразливість різноманітних підходів до розуміння структури норми цієї галузі права як базису, на якому будується уявлення й про інші явища, як-то: правил законодавчої техніки при побудові норми, предмета та функцій цієї галузі, пов'язані з невизначеністю вказаного питання. Панівні погляди на цю галузь права крізь призму уявлень про особливість (не типовість) структури її норм все більше припиняє задо-

вольняти правові дослідження на сучасному етапі розвитку науки. Тому, хоча новітні тенденції пізнань з приводу правознавства і вимагають поглиблення уявлень про сутність норми кримінального права та її структури, сукупність яких складає цю галузь, дуже повільні тлумачення структури цього юридичного феномену, що почали з'являтися останнім часом, навряд чи сприяє цій меті. А оскільки так, то, на думку автора, проведення відповідних досліджень з приводу цього питання, не повинно суттєво відхилятися від її традиційних ознак — злочинності, караності та інших видів кримінально-правового впливу тощо.

У цій статті автор, безперечно, не претендує на вичерпне вирішення поставленого питання, але вважає його вихідним матеріалом для подальшого, більш глибокого з'ясування співвідношення норм кримінального права з кримінальним законом (законом про кримінальну відповідальність).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясуванням структури і змісту кожного з елементів, що утворюють норму кримінального права в науці кримінального права, займалися такі науковці, як Ю. В. Баулін, Я. М. Брайнін, С. М. Братусь, О. А. Герцензон, М. І. Панов, В. Г. Смирнов, А. Н. Трайнін, В. Д. Філімонов тощо. Утім неоднозначне розуміння саме гіпотези породжує в більшості випадків розбіжності з приводу визначення цих проблемних питань.

Формулювання цілей. Завдання цієї публікації полягає в тому, щоб на ґрунтовній теоретичній основі відновити цілісність кримінального права, єдність якого, на нашу думку, порушується завдяки існуванню поглядів про те, що його норми мають нетрадиційну двоелементну структуру. За допомогою тези про нерозривну єдність положень Загальної й Особливої частин КК і, на її підставі, автором пропонується відбивати властивості кримінально-правової норми через приписи Загальної частини КК як її невід'ємної частки, положення якої й утворюють такий структурний елемент, як гіпотеза. Запропонований підхід, на нашу думку, є комплексним і надає переваги при вдосконаленні чинного законодавства в межах реалізації відповідних повноважень органами законодавчої влади.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ ст. наука все ще продовжує перебувати на стадії активного пошуку фундаментального підґрунтя для визначення структури кримінально-правової норми і змісту окремих його елементів що, вочевидь, пов'язано як із зростаючою різноманітністю поглядів на праворозуміння, так і з пошуком додаткових можливостей цієї галузі в справі боротьби зі злочинністю. Суттєвий вплив на вирішення цього питання, на нашу думку, має також і державна стратегія щодо гуманізації Кримінального кодексу України (далі — КК України) заради затвердження людини як найвищої цінності, на захист якої спрямоване все, в тому числі і її правові зусилля.

Зазначимо, що при дослідженні структури кримінально-правової норми, в тому числі й на загальному рівні, йдеться, як правило, про ті з них, що викладені саме в Особливій частині КК. Такий підхід, на нашу думку, не випадковий, а склався він через те, що кримінально-правові норми асоціюються у вчених, насамперед з тими, що виконують охоронну функцію суспільних відносин за допомогою передбачених в Особливій частині конкретних заборон на здійснення тих чи інших діянь під загрозою застосування покарання.

Проте думки криміналістів щодо універсальності запропонованої наприкінці першої половини ХХ ст. С. О. Голунським і М. С. Строговичем концепції побудови правової норми через її триелементність (триланцюговість) у складі гіпотези, диспозиції й санкції, взаємозв'язок яких зводиться до формули «якщо..., то..., інакше...» [1, с. 251 та ін.] й доцільності її поширення на кримінально-правову норму ніколи у правовій літературі не відрізнялися одноставністю.

І це не дивно, адже до 20-х рр. ХХ ст. у вітчизняному кримінальному праві переважала концепція двоелементної структури кримінально-правової норми, де сутність її приписів визначалася через безумовність (або категоричність), що давало підстави виділити в них дві частини: а) опис посягання, що забороняється під загрозою покарання, — частина визначальна (або диспозитивна); б) вказівка на наслідки забороненого діяння — частина каральна (або санкція) [2, с. 137].

Водночас відзначимо, що деякими вітчизняними правознавцями того часу висловлювалися й інші думки, наприклад, що всі юридичні норми і навіть такі, як заборона посягання на недоторканність людського життя, становлять умовні вимоги, тобто мають гіпотетичну природу. Так, М. М. Коркунов поділяв правову норму на два елементи: а) гіпотезу — визначення умов застосування правила; б) диспозицію — викладення самого правила [3, с. 125]. Що стосується кримінального закону, вчений іменував їх відповідно як диспозиція й санкція з тією відмінністю, що перша частина цього закону — гіпотеза — містить ще й вказівку на диспозицію норми, тобто фактично зливається з нею.

У подальшому ця концепція була інтерпретована в різних варіантах і мала вигляд поєднань: а) гіпотези й диспозиції (В. Г. Смирнов, В. М. Коган); б) диспозиції зливою з гіпотезою і санкції (Я. М. Брайнін, Ю. В. Баулін); в) гіпотези й диспозиції, зливою із санкцією (С. М. Братусь); г) диспозиції й санкції (О. А. Герцензон, А. Н. Трайнін); д) гіпотези й санкції (Б. Т. Базилев).

Зустрічається в юридичній доктрині й так звана концепція мінливості структури кримінально-правової норми, суть якої зводиться до твердження про те, що різноманітні норми Кримінального кодексу України мають і різну структуру [4, с. 303 та ін.].

І дійсно, якщо звернутися до статей Особливої частини Кримінального кодексу України, в них ми побачимо безпосереднє законодавче викладення лише двох структурних елементів — диспозиції і санкції. Підкреслимо, що під диспозицією норми автор розуміє ту її частину, у якій законодавцем більш-менш повно описуються ознаки конкретного суспільно небезпечного діяння (злочину), від вчинення якого особа повинна утримуватись, і наявність яких тісно пов'язана з виникненням кримінально-правових відносин, тобто, в буквальному тлумаченні — заборона на певну поведінку як вимога поведінки правомірної. Відзначимо, що в правовій літературі зустрічається й думка про те, що диспозиція норми обмежена одним лише правилом: «забороняється» без викладення змісту самої заборони [5, с. 226]. Такий підхід до тлумачення сутності диспозиції вважаємо неправильним, оскільки неконкретизованої заборони, тобто заборони «взагалі», не існує. Вона, як вбачається, має завжди бути наповнена певним змістом. У кримінально-правовому сенсі — це заборона вчинювати передбачене в законі злочинне діяння.

Оскільки при визначенні санкції в юридичній науці суттєвих розбіжностей немає, будемо ґрунтуватися на тому, що вона становить ту частину норми, в якій законодавцем названі правові наслідки (весь комплекс нормативних приписів, викладених як у Загальній, так і в Особливій частинах Кримінального кодексу України) недотримання встановлених правил поведінки через обмеження прав і свобод особи, яких вона може зазнати як делікт, ознаки якого зазначено в диспозиції.

Щодо гіпотези, то саме неоднозначне її розуміння і породжує в більшості випадків розбіжності з приводу визначення структури кримінально-правової норми. Власне кажучи, залежно від того, яка відповідь дається на це запитання (а його рішення, як відомо, лежить у площині того, яким саме змістом ті чи інші вчені наповнюють поняття кримінально-правових відносин в аспекті моменту їх виникнення, предмета, суб'єктної адресності тощо), залежить і відповідь — є ця структура триланцюговою чи дволанцюговою.

Відзначимо найбільш типові точки зору стосовно цієї проблеми. Так, І. Я. Козаченко доходить висновку, що в кримінальному праві частина норми, яку прийнято іменувати диспозиція, насправді є гіпотезою. Учений вказує, що остання полягає в передбачуваній тезі: «Якщо особа вчиняє діяння, що містить усі ознаки складу злочину, до неї буде застосована відповідна санкція» [6, с. 71]. Схожої позиції дотримується, однак уже з ототожненням диспозиції із санкцією, й Г. П. Новосолов [7, с. 180]. Вочевидь, при такому розумінні гіпотези диспозиція виявляється або в самому вчиненні злочину, або в його кримінально-правових наслідках. Однак навряд чи можна погодитися з тим, що нормою права (правилом поведінки) визнається злочинний вияв сам по собі чи його наслідки.

Більш аргументовану позицію на захист такого підходу займає Ю. В. Балулін, який вважає, що гіпотеза містить у собі юридичний факт, який породжує кримінально-правові відносини, а саме: ознаки складу злочину як підставу кримінальної відповідальності [8, с. 25]. Таке трактування гіпотези засноване на розумінні цим ученим норми права як правомірної поведінки відповідних суб'єктів, тобто в кримінально-правовому значенні — саме суду, який уповноважений покласти кримінальну відповідальність на особу, яка вчинила злочин. Утім, на нашу думку, подібна адресність кримінально-правової норми універсальна лише у зв'язку зі здійсненням її охоронної і спеціально-превентивних функцій кримінального права. Що ж стосується її регулятивної спрямованості, тобто формування поведінки осіб на визначення меж (рамки) між правомірним і неправомірним (злочинним) проявом, а також її загальнопревентивного змісту, то цей постулат, вважаємо, вже не спрацьовує. Навпаки, досягнення такого завдання Кримінального кодексу України, як попередження злочинів (ч.1 ст.1 КК України), у багатьох випадках буде пов'язане саме з вимогою правомірної поведінки не тільки уповноважених органів судової влади, а й самої особи.

Існують також інші погляди на зазначене питання, наприклад, що гіпотеза становить лише саме припущення: «якщо, хто...», «усякий, хто...» і т. д. Як аргумент використовується текст статей закону кримінальних кодексів деяких країн (наприклад, ч. 2 § 371 гл. 19 тит. 18 Зводу законів США 1989 р.), якими встановлюється відповідальність за вчинення того чи іншого злочину, і з цього робиться висновок, що саме ця преамбула і є прямою законодавчою вказівкою на умови застосування правової норми. До речі, ця конструкція була досить поширеною й у вітчизняному законодавстві XIX ст. Так, статті «Уложення про покарання кримінальні та виправні» 1845 р. переважно починалися словами: «хто...», «коли...». Близько 100 з них мали запитальну преамбулу: «якщо, хто...», «якщо хто-небудь...».

Як вбачається, таке розуміння цього структурного елемента є досить вузьким, адже воно містить у собі лише вступну (запитальну) частину до подальшого судження про умови застосування кримінально-правової норми і не здатне віддзеркалити їхнього змісту.

Тому, що стосується гіпотези (від грец. *hypó* — під, знизу й *thésis* — положення), то автор буде ґрунтуватися на її тлумаченні як «умови, за якої конкретна норма вступає в силу» [9, с. 575], з тим лише доповненням, що це не просто умова, а та, що лежать в основі чогось і як причина, і як її сутність [10, с. 194]. Інакше кажучи, гіпотеза, як структурний елемент кримінально-правової норми, в нашому розумінні поєднує в собі не тільки пізнавальну постановку питання, а й пов'язані з нею значущі причини, умови й положення, що

лежать в основі чого-небудь і визначають що-небудь [10, с. 198], покладені в основу виникнення кримінально-правових відносин.

Чому ж сучасний законодавець у самому тексті статей Особливої частини Кримінального кодексу України утримується від мовного вираження цих умов і не дотримується хронологічної послідовності за формулою: «якщо..., то..., інакше...»? Чи означає цей факт, що триелементна (триланцюгова) структура не може бути застосовна до кримінально-правової норми? Або, навпаки, вона, як свого часу вказував М. Д. Дурманов, завжди лише абстрактно передбачається законодавцем у вигляді умови: «якщо особа, зазначена в диспозиції кримінально-правової норми, порушить заборону, що міститься в ній, і вчинить те, що описано в диспозиції цієї норми (включаючи й відповідні положення Загальної частини), тобто вчинить діяння, яке містить у собі склад злочину, до неї буде застосована санкція цієї кримінально-правової норми» [11, с. 182].

Відповідь на поставлене запитання, на нашу думку, слід шукати насамперед в сучасних правилах законодавчої техніки, що ґрунтуються, як відомо, на вимогах простоти, компактності і зручності викладення норм кримінального права. На підтвердження цього зазначимо, що саме з метою зручності у викладенні норм кримінального права законодавцем використовується і структурування кримінального кодексу. Стосовно ж досягнення відповідної простоти й компактності при формулюванні закону, який виражає зміст кримінально-правової норми, то, на нашу думку, воно неможливе без використання відсильної моделі її побудови (нехай і в завуальованому вигляді), точніше, без перенесення деяких ознак, понять і структурних елементів з окремо взятої статті Особливої частини Кримінального кодексу України в інші положення кримінального закону. Адже такий спосіб не порушує цілісності її логічної структури через нетотожність цих понять: кримінально-правова норма — це загальне для всіх правило поведінки, яке взяте законодавцем під охорону від злочинних посягань. У свою чергу кримінальний закон є актом державної влади, що є лише формою закріплення відповідного права, надаючи йому обов'язкового характеру. Як із цього приводу висловлювався К. Біндінг, «жоден злочин у світі не порушує кримінального закону, за яким карають: кожен злочин порушує правову норму, що кардинальним чином відрізняється від кримінального закону» [цит. за: 12, с. 18].

Тому вирішення питання про зміст структурних складників норм кримінального права, як вбачається, повинно ґрунтуватися на своєрідності побудови Кримінального кодексу України в цілому. Найважливішим тут буде те, що він є кодифікованим актом і його Загальна частина покликана виконувати особливі функції з точки зору кримінально-правового регулювання. Вона складається із принципів — відправних положень правового регулювання,

дефінітивних норм та ін., тобто того, що виступає як конкретні обставини, наявність або відсутність яких створює підстави для реалізації положень статей, розміщених законодавцем в Особливій частині.

Така побудова кримінального закону свідчить про особливу своєрідність [13, с. 24] структурування кримінально-правової норми, а не про брак одного з її елементів. Властиві кримінальному закону функції при зазначеному підході реалізуються в єдності утворюючих його приписів обома частинами Кримінального кодексу України так, що вони здатні розглядатися в сукупності: диспозиціям і санкціям статей (або частинам статті) Особливої частини завжди передують або супроводжують деякі приписи Загальної частини, виступаючи їх гіпотезами. Як справедливо зазначає М. І. Панов, їх зміст, як правило, впливає з положень, викладених законодавцем у статтях 1–3, 11, 19, 22 та ін. [14, с. 66].

Таким чином, стосовно вирішення питання про структуру кримінально-правової норми Загальна й Особлива частини Кримінального кодексу хоча й виступають самостійними елементами законодавства, переплітаючись між собою, разом утворюють такі структурні елементи кримінально-правової норми, як гіпотези, диспозиції й санкції. Ці елементи, у свою чергу, становлять власну за змістом конструкцію, що складається з різноманітних ознак.

Що ж до спроби визначення в структурі окремої статті закону всіх трьох структурних елементів норми права (як це прийнято в теорії кримінального права [15, с. 87]) або підміни назви одного структурного елемента — гіпотези — назвою іншого — диспозиції [12, с. 21], то цей підхід, як бачимо, не зовсім коректний і свідчить про часткове отождоження понять «кримінально-правова норма» і «стаття закону», що ускладнює можливість поширення універсальної триелементної (триланцюгової) концепції будови правової норми на норми КК.

З огляду на викладене, складно погодитися і з висловленою у юридичній літературі думкою, що «гіпотеза зафіксована в кримінальному законі непрямим чином» [16, с. 116]. Навпаки, використовуючи сучасні синтаксичні прийоми побудови складнопідрядних речень, законодавець одержує можливість (і досить вдало використовує її — як у розглядуваному нами прикладі) хоча й асиметрично, але взаємозалежно розносити його підрядні й інфінітивні складники [17, с. 304] по різних статтях Загальної й Особливої частин Кримінального кодексу: «якщо... (умови, викладені в Загальній частині), то... (обов'язок утримуватися від діянь: ч. Особлива + ч. Загальна), інакше... (правові наслідки: ч. Загальна + ч. Особлива)».

При викладеному нами підході цілісну кримінально-правову норму логічним шляхом можна вивести в такий спосіб: якщо суспільно небезпечне діяння буде містити в собі ознаки складу злочину, передбаченого Кримінальним

кодексом України (гіпотеза), *то* особа зобов'язана утримуватися від, наприклад, незаконного відтворення, розповсюдження творів науки, літератури й мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконного відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконного тиражування й розповсюдження на аудіо- й відеокаセットах, дискетах, інших носіях інформації або іншого умисного порушення авторського права й суміжних прав (**диспозиція**), *інакше* вона карається відповідно до положень Загальної частини і в межах, зазначених у ст. 176 КК (санкція).

Або інший приклад: ч. 4 ст. 27 КК містить визначення «підбурювача». У цьому випадку цілісна кримінально-правова норма може мати такий вигляд: *якщо* суспільно небезпечне діяння за наявності ознак складу злочину міститиме в собі ще й ознаки співучасті (гіпотеза), *то* особа зобов'язана утримуватися не тільки від незаконного відтворення й розповсюдження творів науки, літератури й мистецтва..., а й від схиляння іншого співучасника до вчинення цих дій шляхом умовляння, підкупу, погрози, примусу або іншим способом (диспозиція), *інакше* з урахуванням положень ч. 4 ст. 68 та інших статей Загальної частини Кримінального кодексу України вона карається в межах, зазначених ст. 176 КК (санкція).

Подібний підхід до розуміння гіпотези її змісту та місця в межах кримінально-правової норми дає можливість врахувати й низку інших положень Загальної частини, без яких приписи частини Особливої неможливі до застосування (наприклад, про незакінчений злочин, про обставини, що виключають злочинність діяння, тощо).

Висвітлена нами позиція, порівняно з іншими поглядами вчених, на нашу думку, має такі переваги: 1) за її допомогою наповнюється реальним змістом теза про нерозривну єдність положень Загальної й Особливої частин Кримінального кодексу України; 2) на її підставі відбиваються основні властивості кримінально-правової норми через приписи Загальної частини Кримінального кодексу України як її невід'ємної частки; 3) вона надає переваги при комплексному підході до вдосконалення чинного законодавства в межах реалізації відповідних повноважень органами законодавчої влади; 4) вона сприяє послідовній реалізації положень обох частин Кримінального кодексу України у правозастосовній діяльності, спонукаючи практичних працівників до врахування й подальшого застосування при кваліфікації злочинів нерозривно пов'язаних між собою положень, закріплених у статтях Загальної й Особливої частин Кримінального кодексу. Недотримання ж цих вимог є типовим явищем сьогодення, яке призводить до судових помилок.

Отже, навряд чи можна погодитися з думкою тих науковців, які заперечують теоретичне і практичне значення проблеми структурування норм кри-

мінального права, вказуючи, що концепція «розкладання» елементів кримінально-правових норм по різних статтях закону або різних законах не відповідає законодавчій практиці, певною мірою дезорієнтує нормотворчі органи й ускладнює розуміння проблеми правового регулювання [18, с. 77].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голунский С. А. Теория государства и права : учебник / С. А. Голунский, М. С. Строгович. – М. : Юрид. изд-во, 1940. – 304 с.
2. Таганцев Н. С. Русское уголовное право : учебник [в 2-х т. Т.1] / Н. С. Таганцев. – Тула : Автограф, 2001. – 815 с.
3. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права МГУ / Н. М. Коркунов. – 9-е изд. – М. : Изд. Н. К. Мартинов, 1909. – 403 с.
4. Теория государства и права : учебник / под ред. А. С. Пиголкина. – М. : Юрайт, 2005. – 544 с.
5. Марченко М. Н. Теория государства и права : учебник / М. М. Марченко. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Проспект, 2004. – 640 с.
6. Уголовное право: Общая часть : учебник / под ред. И. Я. Козаченко. – М. : Норма, 2008. – 1008 с.
7. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты : монография / Г. П. Новоселов. – М. : Норма, 2001. – 208 с.
8. Баулин Ю. В. Освобождение от уголовной ответственности : монография / Ю. В. Баулин. – К. : Атика, 2004. – 296 с.
9. Большая советская энциклопедия : в 30 т. Т. 3. – М. : Сов. энциклопедия, 1969–1978. – 354 с.
10. Толковый словарь русского языка / под ред. Д. Н. Ушакова. – М. : Изд-во иностр. и нац. словарей, 1935–1940. – Т. 3. – 1424 с.
11. Курс советского уголовного права: Учение об уголовном законе : Часть Общая. – Т.1 / под ред. А. А. Герцензона, Н. Д. Дурманова, А. А. Пионтковского [и др.]. – М. : Наука, 1970. – 312 с.
12. Брайнин Я. М. Уголовный закон и его применение : монография / Я. М. Брайнин. – М. : Юрид. лит., 1967. – 240 с.
13. Уголовное право: Общая часть : учебник / под ред. Л. В. Иногамовой-Хегай, А. И. Рарога, А. И. Чучаева. – М. : КОНТРАКТ : ИНФРА-М, 2008. – 560 с.
14. Панов М. И. Кримінальна протиправність як ознака злочину / М. И. Панов // Право України. – 2011. – № 9. – С. 62–75.
15. Курс уголовного права: Общая часть : учебник [для вузов] / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – М. : Зерцало-М, 2002. – Т. 1 : Учение о преступлении. – 592 с.
16. Российская юридическая энциклопедия / под ред. А. Я. Сухарева. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 1100 с.
17. Гвоздѣв А. Н. Очерки по стилистике русского языка / А. Н. Гвоздѣв. – М. : Учпедгиз, 1952. – 336 с.
18. Малков В. П. Совокупность преступлений (вопросы квалификации и назначения наказания) : монография / В. П. Малков. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1974. – 307 с.

REFERENCES

1. Baulyn Yu. V. (2004). Osvobozhdenye ot uholovnoi otvetstvennosti: monohr. Kyev.
2. Bolshaia sovetskaia entsyklopedyia v 30t. M. T. 3 (1969–1978).
3. Brainyn Ya. M. (1967). Uholovnyi zakon y eho pryomenenye: monohr. M..
4. Hvozdev A. N. (1952). Ocherky po stylstyke russkoho yazyka. M.
5. Holunskiy S. A. (1940). Teoryia hosudarstva y prava: uchebnyk. M.
6. Korkunov N. M. (1909). Lektsyy po obshchei teoryy prava MHU, 9-e yzd.M.
7. Kurs sovetskoho uholovnoho prava: uchenye ob uholovnom zakone: ch. obshch. (1970); pod. red. Hertsenzona A. A., Durmanova N. D., Pyontkovskoho A. A.. M. T.1.
8. Kurs uholovnoho prava: obshch. ch.: uchenye o prestuplenyy; ; pod. red. Kuznetsovoi N. F., Tiashkvoi Y. M. (2002). M.
9. Malkov V. P. (1974). Sovokupnost prestupleniy (voprosy kvalyfykatsyy y naznacheniya nakazaniya): monohr. Kazan.
10. Marchenko M. N.(2004). Teoryia hosudarstva y prava: uchebnyk. M.
11. Novoselov H. P.(2001). Uchenye ob ob'ekte prestupleniya. Metodolohycheskye aspekty: monohr. M.
12. Panov M. Y. (2001). Kryriminalna protypravnist yak oznaka zlochynuv. Pravo Ukrainy. 9.
13. Rossyiskaia yurydycheskaia entsyklopedyia: pod. red. A. Ya. Sukhareva. (1999). M.
14. Tahantsev N. S. Russkoe uholovnoe pravo: uchebnyk (2001). Tula. T. 1.
15. Teoryia hosudarstva i prava: uchebnyk: pod red. A. S. Pyholkina.(2005). M.
16. Tolkovy slovar russkoho yazika: pod red. D. N. Ushakova. (1935-1940) M. T 3.
17. Uholovnoe pravo: obshch. ch.: uchenyk: pod red. L. V. Ynohamovoi-Khehai, A. Y. Raroha, A. Y. Chuchaeva.(2008). M.
18. Uholovnoe pravo: obshch. ch.: uchebnyk: pod. red. Y. Ya. Kozachenko. (2008). M.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2015.

Е. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

К ВОПРОСУ О СОДЕРЖАНИИ И МЕСТЕ ГИПОТЕЗЫ В СТРУКТУРЕ НОРМЫ УГОЛОВНОГО ПРАВА

В статье рассматриваются вопросы, связанные со структурой нормы уголовного права и содержанием такого образующего её элемента, как гипотеза. Анализируются различные концептуальные подходы к решению вопроса об особенностях законодательной техники при изложении гипотезы как структурного элемента нормы уголовного права и её содержании, существующие в современной теории уголовного права.

Ключевые слова: норма уголовного права, структура нормы, гипотеза, диспозиция, санкция, уголовное право.

YE. V. SHEVCHENKO

PhD. in Legal Sciences, associate professor of the Criminal Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

VIEWS CONCERNING A MATTER OF THE SENSE AND A POSITION OF A HYPOTHESIS WITHIN THE STRUCTURE OF A CRIMINAL LAW NORM

Problem setting. Indication of the correlation between criminal law norms and the criminal legislation is of considerable importance. It deals with settling the matter concerning the sense of a hypothesis as a structural element of a criminal law norm.

Recent research and publications analysis. The structure and the sense of each element of a criminal law norm have been considered in scientific papers of numerous scholars. Among them are Yu. V. Baulin, Ya. M. Brainin, S. M. Bratus, O. A. Hertsenzon, M. I. Panov, V. H. Smirnov, A. N. Trainin, V. D. Filimonov, etc.

Paper objective. Since the unity of criminal law is disturbed because of an effect of views regarding the non-traditional two-element structure of the criminal law norms, the article objective is to revive the criminal law integrity.

Paper main body. There are several advantages of the conception of the three-element structure of the criminal law norm: the conception gives substance to an assumption on the indissoluble integrity of statements of the General and the Special Chapters of the Criminal Code; the conception indicates the main properties of a criminal and legal norm, owing to legal provisions of the General Chapter of the Criminal Code as its inalienable part; application of the conception provides prevalence in a case of the complex approach to improvement of the current legislation within implementation of corresponding powers belonged to legislative authority bodies; the concept conduces to gradual implementation of statements of both parties of the Criminal Code in the law-enforcement activity.

Conclusions of the research. The article conclusions are able to form an «intellectual framework» not only for further examination of the structure of the criminal law norm and its particular components, but also for facilitation of improvement of law-making methods and procedures.

Short Abstract for an article

Abstract. The article considers matters related to the structure of the criminal and legal norm and the sense of its basic elements. The author analyzes various conceptual approaches to settling the matter concerning the sense of a hypothesis as a structural element of the criminal law norm, peculiarities of its restatement, and doctrinal views regarding this matter existing in the modern theory of criminal law.

Key words: criminal and legal norm, norm of criminal law, structure of legal norm, hypothesis, disposition, sanction, criminal law.